

تولید و استفاده از تسلیحات کشتار جمعی از منظر حقوق بین‌الملل اسلام

دکتر حامد رستمی نجف‌آبادی¹

امین مهدی‌پور²

چکیده

بررسی مسائل جهادی اسلام در توسل به نیروی نظامی و اقدامات قهرآمیز علیه دشمن و نحوه رفتار با غیر نظامیان و افراد غیر مقاتل حاکی از ابتدای مقررات بشر دوستانه اسلام بر اصول بنیادینی است که در وضعیتهای مختلف مخاطمات، زمینه‌های لازم را برای اجرای احکام جهادی اسلام فراهم می‌سازند. عدالت، حق حیات و احترام به کرامت انسانی از جمله مبانی حقوق بشر دوستانه اسلام محسوب می‌شوند که هر کدام آنها جایگاه و اهمیت خاصی در جهاد فی سبیل‌الله دارند.

واکاوی فقهی و حقوقی استفاده از تسلیحات کشتار جمعی، مستلزم آن است که ابتدا مفهوم، مصادیق، آثار تخریبی و مخاطرات ناشی از این تسلیحات و مفاهیم همسو تبیین شود تا در تحلیل معیارهای فقهی و حقوقی، بتوان به عنوان موضوعات احکام و شاخص‌های عرفی مورد استناد قرار داد؛ تا زمانی که موضوعات احکام مشخص نشود، زمینه لازم برای استنباط احکام مقتضی فعلیت پیدا نمی‌کند؛ از سوی دیگر بی‌تردید، عرف از مهم‌ترین شاخص‌های شناسایی موضوعات احکام در فقه محسوب می‌شود و در حقوق بین‌الملل از منابع اصلی آن بوده و جایگاهی دارد و سلاح‌های هسته‌ای، بیولوژیک و شیمیایی که امروزه از مصادیق بارز تسلیحات کشتار جمعی محسوب می‌شوند؛ معیار تشخیص آن عرف است.

ادله قرآنی، روایی، عقل و اجماع تولید و کاربرد تسلیحات کشتار جمعی را منع کرده‌است؛ لذا در این نوشتار ضمن بررسی مباحثی چون عدالت، حق حیات، کرامت انسانی به عنوان مبانی صدور حکم که نگاهی به مبانی فتوای مقام معظم رهبری نیز در این زمینه می‌شود، به بررسی آیات و روایات که از جمله مهم‌ترین ادله صدور حکم در خصوص مباحثی نظیر تسلیحات کشتار جمعی است؛ پرداخته می‌شود. مضافاً این‌که اصول و قواعد اسلامی همچون تناسب میزان سلاح با جهاد، قواعد قرآنی نهی از سعی در افساد، منع از نزدیک شدن به اثم و قاعده وزر؛ حکومت اسلامی را از تولید و استفاده از تسلیحات کشتار جمعی منع می‌کند؛ که به واکاوی فقهی و حقوقی مبانی و ادله آن در این تحقیق پرداخته می‌شود.

کلید واژه‌ها: تسلیحات کشتار جمعی، سلاح هسته‌ای، عدالت، حق حیات، کرامت انسانی، مقام معظم رهبری.

مقدمه

تولید و استفاده از جنگ افزارهای کشتار جمعی و سلاح هسته‌ای از جمله تهدیدات جوامع انسانی در عصر حاضر محسوب می‌شود که می‌تواند جان انسان‌های زیادی را گرفته و تا سال‌ها آثار مخرب و تأثیر در نسل‌های بشری از خود به جای گذارد و همزیستی مسالمت‌آمیز افراد را در جوامع بشری تهدید جدی کرده و صلح جهانی را به مخاطره اندازد؛ به این دلیل در زمره جرایم عمده و کلان علیه انسانیت محسوب می‌شود. بمباران‌های شیمیایی مردم بی‌گناه و فروریختن بمب بر خانه‌های مسکونی، کشتارهای دسته‌جمعی، همه نشان از جرایمی هستند که از طرفی می‌توانند به دلیل برخورد با وجدان جامعه بشری موضوع بحث‌های اخلاقی و عاطفی باشند و از طرف دیگر به واسطه قرار گرفتن در محدوده فقه و حقوق اسلامی موضوع تحلیل‌های حقوقی و بین‌المللی نیز قرار گیرد، که در فقه اسلامی بدان پرداخته شده و مبنای صدور فتاوی فقهاء بوده‌است. توجه به این‌گونه جرایم با دقت در این نکته که انسانیت و کرامت انسانی را در مفهوم شناخت عام بشری مورد آسیب و خدشه قرار می‌دهد؛ حائز اهمیت وافر است. لذا این نوشتار به روش توصیفی-تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای؛ در صدد پاسخگویی به این سؤالات است که: مبنای فقهی و اخلاقی حکم تولید و استفاده از این سلاح‌ها چیست؟ ادله حرمت استفاده از این سلاح‌ها کدام‌ها هستند؟ لذا به دلیل ویژگی‌های خاص تسلیحات

¹ استادیار گروه فقه و حقوق امامیه دانشگاه بین‌المللی مذاهب اسلامی / نویسنده مسئول (hamedrostami@mazaheb.ac.ir)

09132333401

² کارشناسی‌ارشد حقوق عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سیرجان/ کرمان / 09133980285